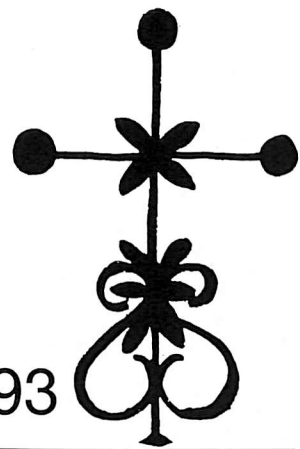

TARVAS

KOTISEUTULEHTI

N:o 1, 1993

Toimittanut Kalervo Mäkinen

Julkaisijat Tarvasjoen kunta ja seurakunta

Hoitoa ja huolenpitoa Hollituvassa

Päiväkerho on tullut tervehtimään vanhuksia Hollitupaan.

Kahvihetki toiminnan lomassa.

Näin syntyy ovikranssi jouluksi.

Vuodesta 1989 vanhusten päiväkeskus Hollitupa on palvellut Tarvasjoen vanhusten avohuoltoa. Siellä ovat vanhukset vuorollaan saaneet sauna-, jalkahoito-, pyykki- ja terveyspalveluja. Välillä on askarreltu, voimisteltu tai harrastettu muuta mukavaa. Tervehtimässä ovat käyneet päiväkerholaiset, seurakunta ja eri yhdistykset. Mukaan mahtuu myös monenlaisia juhlahetkiä, joista joulunaika lienee ollut rattoisinta.

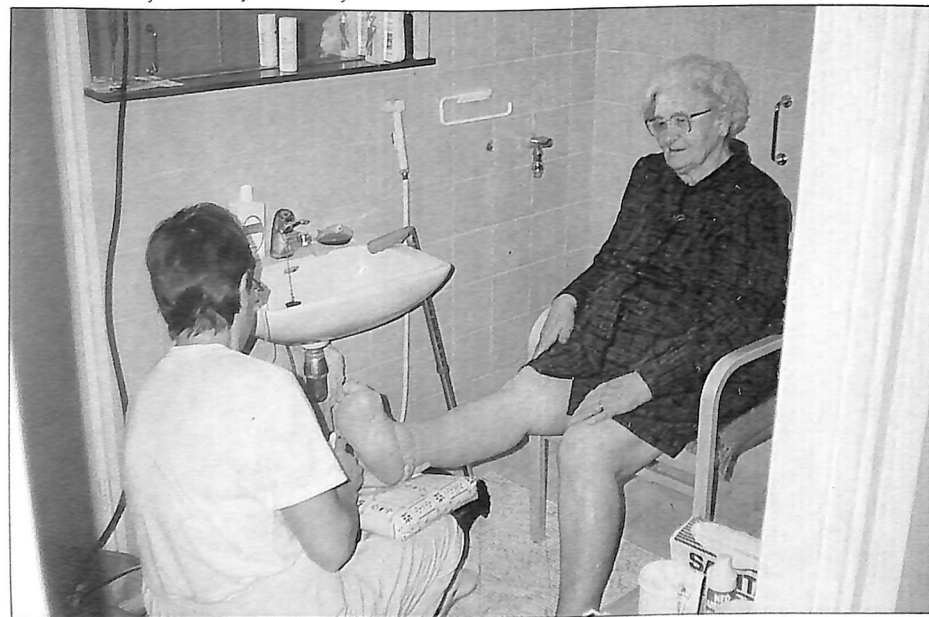
Monelle vanhukselle Hollituvassa käynti on katkaissut arjen yksitoikkoisuuden ja tuonut virkistystä ja kunnon kohennusta. Samalla monien hoitajat ovat saaneet pienen lepotaun hoitotyössään. Koko kuntamme kodinhoitohenkilökunta, mutta erityisesti Hollituvasta vastaava Kirsti Lehtinen ja Anneli Aaltonen, ovat vanhustemme ja heidän omaistensa kiitollisissa ajatuksissa.

Suurin toivein odotamme valtuustomme nyt päättämän uuden palvelukeskuksen ja hoiva-asuntojen valmistumista toivon mukaan kahden vuoden kuluessa. Siihen asti Hollitupa tarjoaa palvelujaan ja virkistystä suosijassaan vanhusväestöllemme, jotta yhä useampi vanhus voisi elää elämisen arvoista elämää omassa kotipiirissään.

Askartelemassa Saara Rönneä, Katri Rekikoski, Helmi Tahila ja Elsa Riihonen Anneli Aaltosen opastuksella.

Esta Hemmilä jalkahoitajan käsittelyssä.

Joulujuhlaa hollituvassa.

Vanhat muistot

Sain äskettäin erään sikäisen sukulaistemme lähettämän Tarvaslehden, jonka hän oli lähettänyt myös veljelleni Erkki Alkiolle Järvenpäähän. Entisinä tarvasjokelaisina, ja sydämeltämme vieläkin, olimme hyvin iloisia ja kiitollisia lehdestä. Se herätti meissä vanhat muistot, kuten eräs runo sanoo: ” -- ja vanhat muistot rientää valvomaan, ei unohtanut niitä aika-kaan ---”.

Olin 10-vuotias, kun perheemme muutti 1917 Tarvasjoelle, sinne Marttilan rajaa hipovalle Kolin yksinäistilalle. Tila ei kuulunut mihinkään kylään, vaan kirkonkirjoissa se nimettiin Vähä-Heikkilän kyläksi siksi, että tila oli Kaarinassa sijaitsevan Vähä-Heikkilän kartanon ulkotila ja samalla Tarvasjoen vanhin torppa v.lta 1666. Kun me saavuimme tänne, tila oli kruunun puustelli, kuten pätiläkin. Tilan muuten saimme ostaa itsenäiseksi, kun torppien itsenäistämislaki astui voimaan. Tila jaettiin kolmeen osaan, joista perheemme sai päätilan, jossa oli peltoa 21 ha ja metsää 20 ha. Saadessamme Kolin se oli täysin rapiokunnossa, joten oli siinä isällämme tuumimista. Hänellä oli kyllä kokemusta, olihan ollut kolmen suuren kartanon: Kuitian Paraisilla ja Ispoisten sekä Vähä-Heikkilän tilanhoitajana. Kartanot olivat olleet ruotsinkielisen Turunseudun Talousseuran johtajan omistuksessa, Heikkilä tosin vuokralla kruunulta.

Muistoja vapaussodan ajoilta

Olen vuosien varrella kirjoitellut omaa henkilökohtaista historiaani Tarvasjoelle tulostani alkaen, jolloin 1917 olin siis 10-vuotias. Alkuosa on luonnollisesti muistinvaraista ja paljolti isäni kertomaa, mutta 15-vuotiaasta asti merkitsin tärkeimmät tapahtumat tuhrukseen vahakantiseen vihkkoon. Tuohon ”historiaani” olen mm. kirjoittanut vapaussodan keväästä, josta Tarvas-lehti viime numerossa kertoi, kuinka hevosia kätettiin, kun punaiset hakivat niitä omiin ”hommiinsa”.

Kolissa oli silloin viisi hevosta. Hyväksi piilopaikaksi keksittiin Juvan kartanon autio ulkotila Heinässuo. Pasi Juvan omia hevosia, tuotiin siinä muita mm. meiltä Kolilta neljä hevosta. Isäni jäi niitä sinne hoitamaan. Tilalla oli heinävaroja ja Arvo-veljeni toimitti isälle päivittäin ruokaa hiihtäen metsien läpi. Kotiin oli jätetty yksi hevonen huoltoajojen varten, jota Vuorion pappi ajoi. Tuo viimeinenkin hevonen kelpasi punaisille.

Tuo hevosen vienti oli varsinkin meille lapsille aikamoinen kokemus. Kovat taistelut olivat Etelä-Suomessa juuri menossa ja täälläkin tiedettiin punaisten jo hävinneen Tampereella, ja tappion olevan tulossa. Silloin tuli eräänä sunnuntaipäivänä kotimme ovesta yllättäin sisälle kaksi miestä, punaiset nauhat käsivarressa ja kiväärin olalla. Pelästyimme kovasti, äitimme, Alli-sisko, Allan-veli, karjanhoitaja ja Vuorion pappi. Miehet kuitenkin rauhoittivat ja pyysivät ruokaa. Sitä äitimme heille antoi ja näytti ruokahalu olevan kova. Syötyään mehet kiittelivät ja yhtäkkiä tempaisivat punaiset nauhat käsivarsiltaan heittäen tuvan hellanalle. Toinen miehistä toikaisi: ”Noita ei nyt sitten enää tarvita.”

Miehet olivat varmaankin tulleet tallin kautta, sillä he esittivät nyt, että koska talossa näkyy olevan hevonen jäljellä, he haluavat kyydin ainakin Marttilan kirkolle asti. Kun muita miehiä ei ollut käytettävissä, he saivat Vuorion lähtemään lupauksella, että mies ja hevonen, jonka nimi oli Jumbo, pääsevät palaamaan Marttilasta takaisin. Parin päivän kuluttua Vuorio palasi näliissään takaisin ilman hevosta. Jumbo kyllä saatiin takaisin

Suojeluskunta marssilla.

toukokuussa, mutta siitä kerron myöhemmin.

Kevät joutui. Tampereen valtauksen jälkeen alkoi väkeä virrata Turusta ja lännen suunnalta itään päin. Hämeen Härkätietä ei kulkijoita puuttunut.

Me pikkupojat: minä, veljeni 5-vuotias Allan ja ikäiseni naapurin pojan-jullikka Holman Uno, istuimme talon alapuolella joen rannalla, syksyllä kumolleen käännetyyn veneen kööllä, seuraten maantiellä parhailaan esitettävää näytelmää. Marttilaan päin kulki ihmisvirta, hevosen kyydissä, polkupyörin tai jalkaisin. Jäiden lähtö helisteli juuri viimeisiään Paimionjoessa. Me lapsetkin aavisimme katsovamme suurta murhenäytelmää itsenäisen Suomen aamunkoitossa.

Yhtäkkiä eräs hevonen pysähtyy aivan kohdallamme toisella puolen jokea ja kärryiltä laskeutuu nuori nainen itkevä lapsi sylissään. Hän jatkaa matkaansa alas tieltä aivan jokirantaan asti ja huutaa meille: ”Tulkaa nyt pojat hakema mut ja tämä pikkunen sinne, ett saatat sill maitoki, ku se on niin kipeä.”

Huusin takaisin. ”Ei me saa paattii tonne vetteen, eikä ol aikuisiika ko vanha emäntä ja karjako ja me kakarat.” Holman Uno aikoi silloin juuri selittää jotain isännästä ja hevosista, kun äkisti hihkaisin: ”Pirä ny suus kiini, ruppeevat vaa jottain epäilemään.” Talon päädyssä kuulinkin juuri silloin äidin huuto: ”Tulkaa nyt pojat jo syämäni, kyl se meno siäl täältäki näkyy.” Lähdimme syömään ja huutava nainen jäi toiselle rannalle. Talutin Allu-veljeä edellä ja Uno kiipesi ylös töyrästä perässään.

Syödessämme tuli Arvo-veli Heinässuolta ruuan vienti matkaltaan. Äiti tuskaili: ”Kuin kauvan siäl ny viäl tarttee olla?” Arvo kertoi, että Juvan pehtoori Lindblad oli Heinässuolla käydessään arvioinut, että parin päivän päästä hevoset jo uskalletaan

tuoda kotiin. Niin ne sitten saatiinkin. Toukokuu tuli ajallaan tehtyä, vaikka yleinen tilanne edelleen oli koko kesän levoton ja sekava.

Jumpon kotiinpaluu

Kuten aikaisemmin kerroin, palaan vielä Jumbo-hevosen kotiin saamiseen. Tuo Kolin Jumbo-hevonen oli kulkeutunut Lahteen asti, jossa niitä kerrottiin olleen Hennalan metsässä puihin kiinnitettynä taistelujen loppumisen jälkeen 3 000–4 000 hevosta. Tarvasjoellekin levisi tieto, että oman hevosen voi saada takaisin, jos lähtee sitä Lahdesta etsimään ja sattuu suuresta joukosta omansa löytämään.

Niinpä Vuorion pappi lähetettiin Lahteen hevosta etsimään. Isä varusti hänet asianmukaisin paperein ja eväsupuin matkaan. Vaikeaa kuitenkin oli pappalla hevosen löytäminen. Lahteen oli saapunut muitakin tarvasjokelaisia, joista eräs kertoi nähneensä erillisen metsikön, jossa oli noin 200 hevosta. Hevosilla oli jo niin näkkin, että ne olivat syöneet puiden kuoretkin. Yhdessä kertoja ja pappi lähtivät sitä metsää kohti. Matkalla Vuorio latasi piippuaan ja yskäisi hänelle tavanomaisen ”kessuyskän”, kuten me pojannulikat hänen yskäänsä nimitimme. Kaveri hihkaisi: ”Yskäses viäl”. Vuorio yskäisi ja etäältä kuului vaimea hevosen hirsaisu, kuten kaveri oli kuullut jo ensimmäisen yskäysyn jälkeen. Miehet suunnistivat äänen suuntaan ja sieltäpä löytyi erään puoliksi kuoritun puun juurelta Jumbo, laihana ja takkuisena, janoisena ja näliissään. Ilo oli molempien puolin. Jumbo hamuli viimeiset leivänrippeet Vuorion taskusta.

Kotimatkan Vuorion pappi kertoi olleen oikea tuskien taival. Jumbo oli heikko ja jaksoi kävellä vain lyhyitä matkoja. Tultiin pitäjän pitäjältä Hololan, Kosken H:L, Tuuloksen ja Hämeenlinnan kautta Renkoon, josta Härkätietä kotiin päin. Matkanvarrella tien lähitaloista saivat ravintoa ja

Laulujuhlien läheteinä Atte Alkio, Taimi Peltari, Aune Loimu ja Lauri Mansikkaniemi.

lepoa, niin mies kuin hevonenkin. Kaunis kesä teki onneksi tuloaan ja ruohokin jo kasvoi.

Oli kulunut tasan kaksi viikkoa Vuorion pappi lähdöstä, kun tuona iltana alkoi talon ulkoeteisistä kuulua kolinaa ja Vuorio astui tupaan ovesta. Väsyyntä hän romahti heti istumaan penkille ja mutisi melkein kuiskaten: ”Jumbo on pihalla, viäkä se talli ja antaka sil ruakaa.” Sen sanottuaan pappi nukahti siihen paikkaan. Kaikki ryntäsivät ulos. Siinä Jumbo seisoi pihalla talon väen ympäröimänä ja vietiin nyt talliin juhlasaatoissa. Siellä se puhdistettiin, harjattiin hyvin ja tietysti ruokittiin.

Näin Jumbo siis selvisi sodasta hengissä. Nopeasti se kuntoutui ja ehti vielä töihin loppu kylväille ja kessannon kyntöön. Vuorion pappi ja Jumpon matkaa muisteltiin ja kerroiltiin vielä vuosikymmenet jälkeenkin päin. Se oli pieni osa isänmaamme itsenäistymistä.

Muita muistoja

Paljon olisi muitakin muistoja sotaa edeltäneiltä vuosilta, joista ei ehkä vielä ole Tarvas-lehdessä kerrottu. Suojeluskunnan poikaosastossa tuli otettua ”asentoa” jo hyvin nuorena ja myöhemmin miesten riveissä. Komppanian lyhinpäinä olin aina rivin ja jonon viimeisenä miehenä. Virolan Jussi kyllä piti huolen, että rivit olivat suorina.

Monet ovat tarinat historiassani noista suojeluskuntavuosilta. Monipuolista oli silloin toiminta Tarvasjoella, sekä naapurikuntien alueella. Erityisesti ovat jääneet mieleen yötäisteluharjoitukset Karinaisten ja Pöytyän maastoissa, niin talvella kuin kesälläkin.

Oman lukunsa ansaitisivat Nuorisoseuran ja urheilijain toiminta, joissa olin innolla mukana. Maakunnallisista Nuorisoseurojen kesäjuhlista onkin jo paljon kirjoitettu, mutta en malta olla kertomatta, kuinka valtava elämys meille nuorille oli Tarvasjoella 1921 pidetyt juhlat. Muistan kuinka koko pitäjän väki oli järjestelyissä mukana. Väkeä tuli juhliille valtavasti ja onnistunut juhlapaikka Knaapin ahteella sai paljon kiitosta, niinkuin juhlien järjestelytkin. Muistan itse joutuneeni eräänlaisiin lähtöihin tehtäviin parinani Taimi Peltari (myöh. Isotalo). Yhdessä toisen parin Lauri Mansikkaniemen ja Aune Loimun kanssa suoritimme tärkeäksi kokemaamme tehtävää.

Olin myös mukana Nuorisoseuran näytelmätoiminnassa, jossa sain osia mm. näytelmissä Tukkijoella ja Roimilan Talossa. Mielenkiintoista oli esittää näytelmää myös vieraisissa. Muistan ainakin esitykset Karinaisissa, Liedossa ja Vaskiolla.

Hyvin muistan myös urheilutoiminnan jo niiltä ajoilta, kun oman urheilukentän puuttuessa kilpailtiin NS.talon pihalla, jossa oli hyppy- ja kuulantöytäpaikat. Sepän pellolla heitettiin keihästä ja maantiellä juostiin. Me sen ajan nuoret olimme ylpeitä Tarvasjoen hyvistä juoksijoista: Koivunahon veljeksistä, Paavo Maunulasta, Eemil Frostista, Väinö Keskitalosta ja Ilmari Lindströmistä, jotka joukkueena olivat maakunnan parhaita. Itsekkin olin mukana ruotsalaisviestijoukkueessa mm. Paimion laulujuhlilla.

Näin lapsuuden ja nuoruuden aikaisten tapahtumien sijaitsevat aivojen komeroihin tiiviimmin kuin monet vuosikymmeniä myöhemmät sattumukset. Muistoissani Tarvasjoki on eräs eturivin kunnista ja Viikkolehteä jatkuvasti seurattuani pidän edelleen Tarvasjokea Auranmaan kunnista elinvoimaisimpana. Pitäkäämme edelleen Tarvasjoki-lippua korkealla.

Atte Alkio
Hämeenlinna

Rauha Reini muistelee

Suurilan kylätien varrella kauniissa omakotitalossaan elelee Rauha Reini eläkepäiviään pirteänä, hyvämuistisena ja touhukkaana 85sta ikävuodestaan huolimatta.

Lähes kaksikymmentä vuotta he ehtivät Einari-papan kanssa elellä "oloneuvoksen" päiviä heille rakennetussa talossa. Takana oli jo silloin maanviljely-karjatilan pitkä ja raskas, vuosikymmeniä jatkunut työ.

Tänä vuonna olisi tullut täyteen 60 avioliiton vuotta ja sama aika päivästä, jolloin he ottivat Reinin tilan haltuunsa edellisen isäntävään muuttaessa Kirkonkylään.

Nyt Rauha-mamma on ensimmäistä talvea yksin. Reinin pappaa, Einaria, ei enää ole. Pitkään jatkunut sairaus kysyi voimia heiltä molemmilta, hoitajaltakin, sillä potilas oli paljon kotona. Uuvuttavin väsymys ja kipein suru alkaa vähitellen olla voitettuja ja nyt saa elää vain itselleen. Poika ja hänen emäntänsä jatkavat Reinien maatilaa ja lähellä asuen huolehtivat mamman kyydintarpeet, ostokset ja isoimmat asiat. Jokapäiväisissä tomissaan mamma selviää vielä erittäin hyvin. Ruuanlaitto ja leipominen onnistuvat taidolla entiseen malliin. Sukankudin edistyy päivittäin ja neljän polven sukukulttuurijat saavat mummon tuomisina lämpimät sukut. Lapsenlapset perheineen käyvät usein. Mummoa muistetaan.

Terveyskin on ollut tyydyttävä. Iloinen, tyytyväinen ja kiitollinen mieli ovat Rauha Reinin elämän salaisuus, josta moni nuorempi voisi ottaa esimerkkiä tänä tyytymättömyyden ja valitusten aikana.

Talvinen, kalpea aurinko paistoi hoidettujen huonekasvien välistä lämpimään olotilaan. Hetken näkemisellä kaikki näytti olevan hyvin.

Nyt, yksinollen, ajatukset palautuvat elettyyn elämään sen koko kirjavuudessaan, hyviin ja vähemmän hyviin päiviin. Ne tavallisimmat ja arkisimmat ovat helpoimmin unohtuneet. Arkinen työ on vienyt vaikeittenkin päivien yli. Kestettiin sotavuodet ja sen jälkeinen pula-aika. Ulkonaisen tilanteen parantua alkoi muutosten aika lähes kaikessa toiminnassa, joka toi helpotusta maanviljelijänkin arkeen monin konein ja laittein. Ovatko muutokset milloinkaan olleet niin suuria kuin juuri tämän sukupolven aikana?

Muistellessa ajatukset palautuvat vieläkin kauemmas, lapsuudenaikaan pitäjän toisella laidalla. Koti oli Karhulan Mesilä, nimenä Numminen. Paimio-Tarvasjoki tiemaantie ei ollut kaukana. Kotimetsää oli tielle asti ja kesäisin se oli lampaitten laitumena. Vahvaan riukuaitaan päättyi pikkutyttöjen ja lampaitten alue maantien reunassa. Joskus kuultiin, kun automobiili, kuten siihen aikaan sanottiin, lähestyi suurella pörinällä, jolloin pikkutyöt kiireellä juoksivat tiellepäin tätä ihmettä katsomaan. Elämys oli suuri, jos ennätti puitten välistä näkemään pienenkin vilahduksen tästä maantien uudesta kulkijasta, jotka olivat harvinaisia. Kerrankin Rauha oli pikkutyttönä päässyt isän mukana Turku-matkalle. Lähdettiin hevoskuormalla jo yöllä yhden aikaan ja ensimmäinen auto tuli vastaan lähellä kaupunkia.

Lammasaidan raosta oli muutakin katsottavaa kuin autot. Tien vastakkaisella puolella, Karhulan tiehaarassa oli mänty, jonka ympäristö oli vanha nuorisn kokoonumispaikka keuhkoihin sunnuntai-iltoina. Rauha, nuorempi sisko ja Anttilan tytär naapurista katsoivat ja kuuntelivat salaa tahtumia männyn alla. Mitä he näkivät ja kuulivat? Sitä ei kerrottu. Olisihan samalla tullut tiedoksi, että oli käyty luvattomilla teillä. Pieni hetki siellä vain uskallettiin viipyä ettei kotona olisi huomattu heidän poissaoloaan. Ei auttanut muu kuin odottaa, että ikää kertyisi lisää ja pääsisi sinne toisten joukkoon ihan oikeasti ja lu-

Rauha ja Einari Reini.

valla. Siihen vaan tuntui olevan mahdollisuuden pitkä aika.

Oman kyläkoulun valmistumista odoteltiin Alikulmalle. Rauha-tytölle kävi kuitenkin niin, että hän ei uuteen kouluun päässyt. Päästötodistus annettiin keväällä Karhulan tuvassa pidetyssä koulussa ja uudessa koulussa päästiin aloittamaan saman vuoden syksyllä.

Lapsuusajalta ovat jääneet mieleen monet työpäivät kotona, jolloin oli vierastakin työväkeä apuna. Tällaisia olivat elopäiviksi sanotut rukiinleikkuut, jolloin oli tavoitteena saada ruis kuhilaille eli kykkäille yhden päivän aikana. Useimmiten siinä onnistuttiinkin. Myiden viljojen niitto ja seipäälleosto olivat raskasta, käsin tehtävää työtä. Hevosien vetämänä kuivuneet viljat koottiin riiheen, jossa kuivatusta vielä jatkettiin.

Varsinainen riihityö "riihentappo", vaati taitoa ja keskittymistä. Isä opetti nämä taidot tyttärelleen jo 15-16 vuotiaana. Ote varstana oli oltava oikea ja asianmukainen työasentokin tuli isän neuvomana opituksi. Rauha kertoi muistavansa koko riihityön eri vaiheet alusta loppuun asti aivan kuin niitä taitoja olisi äskettäin tarvittu. Hänen oma varstansakin on vielä ehjänä ja tallella Mesilän säilytettävien esineiden joukossa.

Oli tavallista Rauhan lapsuuden aikana, että työväen puheet ruoka- ja kahviaikoina siirtyivät kummitusjuttuihin, kun oman kylän todelliset kuulumiset ensin oli läpikäyty. Jos oikein jännittäviä juttuja riitti, niin jäätin vielä illallakin työn jälkeen näitä yliluonnollisia ilmiöitä pohtimaan. Silloin tällöin aikojen kuluessa oli lähiseudullakin tällaisia aaveita nähty ja näitä kerrottiin kuin parempaakin perimätietoa uusille, nuoremmille kuuloille. Näitä näyttäytyi ajoittain ennalta aavistamatta. Tosinaan ne saivat aineellistakin vahinkoa aikaan, yleisemmin vain pelkoa ja arkuutta näkijöille ja yleistä kauhua koko seudulle. Harvoin näitä henkimaailman yhteydenottoja tutkittiin millään tavoin. Vielä harvemmin löytyi syytä niiden esiintymisille, vaikka joku viiteliäs tai väsymykseen asti kiusaantunut yritti päästä salaperäisen mellastajan jäljille. Tässä oli kertojantaidon omaavilla mainio tilaisuus lisätä joukkoon omaa mielikuvitustaan ja lisätä kauhukuvia ja jännitystä vanhaan tarinaan. Mesilän tytöt olivat innokkaita juttujen kuulijoita, vaikka pimeän tullen vähän pelottikin.

Rauhan ollessa 12-13 vuotias sattui tapaus, jossa hän itse esiintyi kummituksena, ei ihan todellisenä, mutta peloittavan jutun siemeneksi tapauksessa oli ainetta.

Juttu oli seuraavanlainen:

Olin keskitalven kylmä pakkaspäivä 1921 tai -22. Isä, Mesilän isäntä, valmisti kuormaa aamulla lähettävälle kaupunkimatkalle. Lähtö oli aikainen, joten kuorma laitettiin lähes valmiiksi jo illalla. Siinä sovitellessa muistui mieleen sukulaisperheen tuolit, jotka oli pyydetty viemään Turkuun, jos joskus kuorma sopii. Nyt olisi sellainen tilaisuus.

Tuolit oli teetetty tarvasjokilaisella puusepällä ja olivat säilyttävänä

eräässä kylän talossa. Isä käski Rauhan tuoleja hakemaan. Tyttö lähti mielellään, sillä tässä talossa oli kaveriteita, tyttöjä, joiden kanssa aika kului mukavasti. Talvinen ilta meni nytkin myöhäiseksi, ennenkuin lähdettiin tuolinkantoon kotiinpäin. Kaksi tyttöä, Rauhasta vähän vanhempia, lähtivät avuksi. Tuoleja oli kuusi, kaksi jokaiselle. Ne painoivatkin niin, että välillä piti levätä. Pakkasta oli paljon. Lumi narsi askelten alla ja täysikuu valaisi pakkashuuruista metsänreunaa. Taisi siinä vilahtaa mielessä täydenkuun aikaiset kummitusjututkin. Nyt ei kuitenkaan ollut niiden aika. Sisukkaasti tytöt etenivät maantietä kohti. Oltiin jo Karhulan tiehaarassa männyn lähellä. Hetken levätyttyä tytöt olivat jo aikeissa jatkaa matkaansa. Maantien ylitys, pieni matka sen reunassa ja sitten jo olaisiinkin kotitiellä. He olivat juuri aikeissa lähteä, kun mutkan takaa, Päimiosta päin, alkoi kuulua puhetta, naisten ääniä, josta ei sanoja erottanut. Mitä nyt? Piiloonkaan ei enää ehtisi, eikä kenellekään viitsisi näyttää tuolinkantoa näin myöhään illalla, lähes yöllä. Kuin yhteisestä sopimuksesta tytöt keksivät äkkiä sovittua tuolit männyn ympärille piiriksi ja istuivat itse niille. Kuusi tuolia, kolme tyttöä, joka toinen tuoli tyhjänä loistaen puhtaana, maalaamattoman puun valkoisuutta, johon kuunpaiste lisäsi salaperäistä hohtoa.

He istuivat liikahtamatta ja odottivat tien kulkijoita, jotka pian tulivatkin mutkan takaa näkyviin. Kaksi tuntematonta naista käveli tien reunaan. Tulivatko he myöhäiseltä junalta, vaiko vain kyläreisulta lähempää?

Huomattuaan puun juurella istujat naiset hakivat kuin turvaa toisistaan painautuen käsikynkkää toistensa kylkeen. Reippain askelin männyn ohi, hätäinen vilkaisu taakse ja sitten juoksuun niin paljon kuin jalat myöten antoivat. Kummitusjuttu männyn alta oli valmis. Kaksi varmaa silminnäkiä. Tätä ei kenellekään kerrota, oli tyttöjen yksimielinen päätös. Hekin olivat hiukan hämmentyneinä. Nyt äkkiä liikkeelle ja tuolit Mesilään.

Utelaina he jäivät odottelemaan minkälaista juttua kylältä alkaisi kuulua ja ketä olivat nämä talviyön kulkijat? Pitkään aikaan ei kuulunut mitään. Vasta noin kymmenen vuoden kuluttua alettiin kertoa tarinaa männyn alla istujista kylmänä kuutamoyönä. Ehkä näkijät olivat niin peloisia, etteivät aikaisemmin uskaltaneet puhua. Tytöt eivät koskaan tulleet tietämään ketä olivat nämä myöhäiset kulkijat. Salaperäisen männyn tarinoihin liittyi nyt yksi "varma" kummitusjuttu.

Vuosien kuluttua koitti viimein sekin ilta, jolloin Rauha-tyttö pääsi toisten joukkoon männyn alle. Nuorten menopaikkoja ei muita ollutkaan. Nuorisoseura järjesti ohjelmallisia iltamia muutaman kerran talven aikana. Kesällä tätä toimintaa ei ollut, siksi männyn läheisyys oli paikka, johon mentiin. Oman pitäjän nuorten lisäksi sinne kokoontui joukkoa Päimiosta ja Marttilasta. Laulu raikui ja valtava piiri pyöri enimmäkseen maantiellä. Liikenne oli vähäistä. Hevosella kulkijalle tehtiin tilaa ja sitten taas jatkettiin.

Eri kyläkulmilla tulleet osasivat erilaisia laulunsanoja ja näin niitä opittiin. Joukossa oli aina hyviäkin laulajia, joiden johdolla kaikki uskalsivat olla mukana.

Vuosikymmenet ovat kuluneet viimeisestikin piiristä tällä paikalla. Riukuaidat tien varsilta ovat hävinneet. Maantie on levinnyt kaksinkertaiseksi. Ojat tien reunassa ovat jo metsän kohdallakin. Mänty, jota tuksin kukaan on istuttanut, oli pieni alku viime vuosisadalla, keisarien aikana. Kauan sitten rauhoitettuna ja suojeltuna se yhä vielä levittää oksiaan ja juuriaan uhmaten vaihtelevia säitä ja ympäristön muutoksia.

Sylvia Leukkeri

Johanna Sipari:

Elämäni opettaja

Elämä on tarpeeksi pieni sana, että siihen mahtuu kaikki. Vain minä olen pienempi, pienempi kuin kaikki muut vähennettynä elämästä ja integroituna. Silti minäkin olen ja kysyn elämästä.

Lauluissa on kuvia elämästä, pieniä peilin sirpaleita tunteista, joita ei saa padota eikä tappaa, mutta sateenkaarenvärejä ei ole kukaan paalannut, ei lauluhihin eikä tauluihin. Olen lukenut Arosuden ja Sinuhen, olen itkenyt suolaisia kyyneleitä öisin tyynylleni, kun on ollut paha olla ja paha elää. Ja aina uudelleen kysyn elämästä, vaikka en halua tietää vastausta. Sillä tuo vastaus muuttuu joka päivä, se on ääretön ja määrätön kiertäen tuntematonta rataansa ihmisen ympärillä, pilkaten ja hännäten. Ja sitten välistä tuntuu ettei ole muita kuin tähdet ja minä. Ja äiti.

Äiti on suuri sana. Äiti on elämäni suurin huutomerkki, sillä äidilläkin ei ole vastausta. Ja äiti ei koskaan vastaa, vaan kysyy ja antaa kysyttävää. Äidillä on elämä, jossa on näkökulmia ja syvennyksiä, salattuja piilopaikkoja ja unelmien ruusutarhoja. Äidillä on elämä, josta en tiedä mitään mutta johon minulla on silta, jonka puolivälissä kohtaamme, äitini ja minä. Se on silta, näkymätön napanuora, jolla välillä tanssimme kuin marionetit estradilla ja välillä tasapai-

Johanna Sipari.

noilemme kuin nuorallakävelijät suuren tyhjyyden päällä. putoamatta koskaan. Ja äitiä katson aina silmiin.

Äidillä ja minulla on kieli, jota muut eivät ymmärrä. Sillä äiti osaa nauraa minua niin, että alan nauraa itsekin. Ja äiti osaa suuttua niin, että suuttuttaa itsensäkin. Ja aina silloin minä pysähdyn kuuntelemaan itseäni ja elämää, sitä, mitä olen ja olen olevinani.

Sitten joskus aivan yht'äkkiä saatan huomata että äiti elää. Maailman ihainta on se, kun äiti sähköittää sanan p---u. Hiljaa, etteivät muut sitä kuulis, tarpeeksi lujaa, että itse kuulis. Ihainta on kun isoäiti suuttuu ja äiti nauraa, yksin, hiljaa ja sisänpäin. Eikä se nauru lakkaa, vaan siirtyy minuun, pala palalta mutta siirtyy kuitenkin. Ja sitten joskus tuntuu, että minun naurunihan se on, joka saa äidin elämään ja nauramaan, että ilman minua äiti ei olisi kokonainen, niin kuin minäkään en olisi ilman äitiä.

Äitini on pieni ja pehmeä, kuitenkin tarpeeksi iso kantaakseen huolta minusta ja tarpeeksi kova antaakseen minun itkeä itkuni yksin. Äiti on opettanut minut olemaan yksin, ottamaan vastuun yksin ja ennen kaikkea ajattelemaan yksin. Äiti on opettanut minulle mitä on antamisen ilo ja mitä on kasvamisen tuska. Äiti on vakava, mutta ei ota elämää vakavasti, vaan osaa iloita. Mutta sittenkään minusta ei tule äitini kaltaista, vaan itseni näköinen. Ja tiedän että juuri siitä äitini on iloinen.

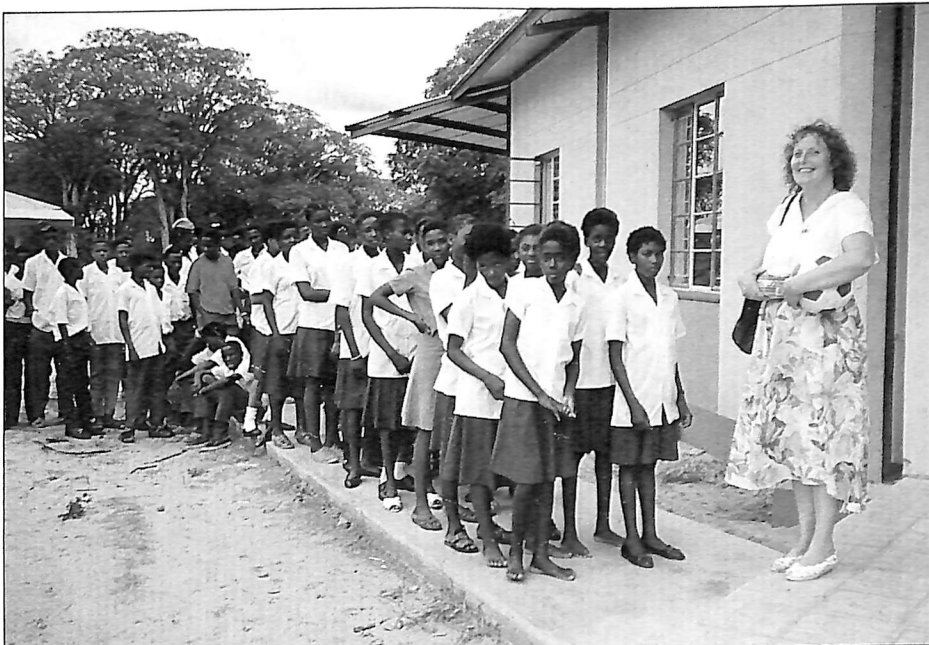
Tämän kevään laudatur-aine

Nkurenkurun terveisiä

Rehtori Sirkku Sieviläinen, joka perusti Namibiaan oppikoulun, vieraili viime maaliskuussa Tarvasjoella mm. ala-asteen kouluissa. Nkurenkurun oppikoulu on nykyisin myös seurakuntamme lähetystyön nimikkokohde. Saimme Sirkku Sieviläiseltä allaolevan kirjeen, jossa hän kertoo viime kevään tilanteesta Nkurenkurussa.

Nkurenkurusta on tullut viime aikoina jonkin verran postia. Joitakin kirjeitä on tullut jopa entisiltä oppilailtani ja ne ovat lämmittäneet mieltäni suuresti. Myös Seija Manninen, lähin työtoverini näiden kolmen vuoden aikana, on tullut Suomen lomalle, mutta olemme olleet molemmat niin kiireisiä, että olemme tavanneet toistaiseksi vain puhelimesta.

Nkurenkurun koululla on tapahtunut tämän kuluneen vuoden aikana paljon hyviä ja huonoja asioita. Merkittävin kohokohta oli maan presidentti Sam Nujoman ensimmäinen vierailu koululla ja farmilla Namibian itsenäisyyspäivänä 21. 3. 93. Hän ruokaili seurueineen koulun juhlasalissa (yhteensä 300 henkeä) ja koulumme opettajilla oli mahdollisuus jutella hänen kanssaan. Samana päivänä otettiin virallisesti sähkölaitos käyttöön. Nkurenkurussa on nyt ollut valtakunnan sähkölaitos joulukuusta

Sirkku Sieviläinen oppilaineen v. 1992.

lähtien. Se on valtava edistysaskel.

Myös ikäviä uutisia on tullut ja pyydän, että muistaisit koulua erityisesti rukouksin. Koulumme kolmesta amerikkalaisesta opettajasta on jäljellä enää yksi. Kaksi heistä joutui lähtemään Filippus-nimisen oppilaan vuoksi, joka jouduttiin erottamaan koulusta huonon käytöksen takia. Filippus on riehunut koululla viidakkoi-

veitsen kanssa ja uhannut mm. erään amerikkalaisen opettajan henkeä, ja se oli viimeinen pisara toisen opettajan lähdölle. Filippus on joutunut selvittämään käytöstään heimokuninkaan (hompaa) hovissa ja on hänen "vankilassaan". Paikalliset ihmiset nimittäin uskovat, että hänet on noituttu.

Kouluun tuli vuoden alusta yllät-

täin eräs sambialainen opettaja. Hänet poistettiin maasta valtion toimesta, koska hänellä ei ollut työlupaa. Hänen paperinsa luvattiin käsitellä uudelleen ja hän saa palata Namibiaan perheensä kanssa. Nämä kaksi viimeksi mainittua opettajaa ovat molemmat matematiikan opettajia, joista on aina suurin puute. Suomalaisia opettajia on nyt koululla huhtikuussa kaikkiaan seitsemän. Hankeloitten lisäksi on Paula Martikainen, Anneli Herranen, Tapio ja Ulla-Kaisa Mäntymä sekä nyt huhtikuun ajan Tuovikaarina Pennanen Ambomaalta.

Myös muiden oppilaitten kanssa on ollut vaikeuksia. Oppilaat ovat riehuineet keppien kanssa, järjestäneet mielenosoituksia sekä koululla että kylällä ja olleet lakossa kertomatta todellista syytä käytökselleen. Oppilaat uhkasivat lakoilla aikaisempina vuosina, mutta hain aina silloin paikallisia ihmisiä paikalle selvittämään tilanteen. Myös nyt koulun johtokunta, hompa ja oppilaitten vanhemmat ovat asettuneet opettajien puolelle ja tilanne on rauhoittunut.

Oppilaitten käytökseen saattaa vaikuttaa myös pidennetty lukukausi. Neljän lukukauden sijasta tänä vuonna lukukausia on kolme. Ne ovat pitempiä, mutta myös lomamat ovat pitempiä. Ensimmäinen lukukausi loppuu nyt huhtikuussa (12. 1.-30. 4.) ja koko toukokuu on vapaata. Seuraava lukukausi on 1. 6.-25. 8. ja viimeinen 20. 9.-8. 12.

Kesäkahvilasta mummon kammariin

Kesäisen keskiviikkoillan kahvihetket seurakuntatalolla ovat jo muutaman vuoden aikana tulleet tutuiksi tapaamishetkeiksi meillä Tarvasjoella. Kesäkahviloihin on hauska kokoontua kuulemaan, kokemaan ja yhdessä olemaan. Mutta syksyn tullen kahvihetket muuttuvat seurakuntailloiksi ja muunlaisiksi yhdessäoloksi.

Vaan Tampereella ei käy näin, ilta illan perään, päivästä toiseen kesät talvet, jopa viikonloppuisin houkuttelee kahvihetki ja juttutuokio ohikulkuvia Manselaisia Mummon Kammariin Otavalankadun varrella sijaitsevaan kaikille tarkoitettuun kohtauspaikkaan.

Näin Tampereella

Viitisen vuotta sitten osti Tampereen ev.lut. seurakunnat huoneiston lähimäistyön kehittämistä varten. Toiminta oli pienimuotoista, mutta laajeni pian kattamaan lähes kaikki sosiaalitoimen käsittävät sektorit.

Mummon Kammarista löytyy toimintaa käsityöiden teosta, kahvin juomisesta päivän lehden ääressä pakolaistyöhön, ystäväpalveluun ja shakin peluuseen. Kammarin ainoat palkatut työntekijät ovat toiminnasta vastaava Maarit Tammisto ja tämän vuoden

Maarit Tammisto esitteli Mummon kamarin toimintaa tarvasjokelaisille.

keväästä alkaen toiminut kotiaivustajan vastaanottopisteenhoitaja. Muutoin toiminta pyörii täysin vapaaehtoisvoimin. Mukana toiminnassa on tällä hetkellä lähes 100 henkilöä, joiden ikäjakauma on 2-90 vuotiaaseen. Eikä toiminta rajoitu ainoastaan Ota-

valankadun huoneiston seinien sisälle, vaan kuka tarvitsee saattajaa lääkärille, kauppaan, juttuseuraa kotiin, asioilla kävijää tai muuta vastaavaa, niin kaikkeen avuntarpeeseen pyritään mahdollisuuksien mukaan löytämään ratkaisu.

Kesän alussa vierailimme Tarvasjoen seurakunnan naistenkahvilalaisten kanssa Mummon Kammarissa, ja sain sieltä löytyä meidänkin ryhmällemme pieni huone, jossa Maarit ker toiille Kammarin toiminnasta. "Suurella" puolella oli paraikaa menossa lastenvaunujen esittely äiti-lapsi-kerholaisille. Ja kaiken aikaa myös ulko-ovi kävi ja sisään piipahti ihmisiä, tuttuja ja tuntemattomia. Tampereen Pispalassa asustelevan Mikko Alatalon laulun nimi "Ihmisen ikävä toisen luo" tuntuu osuvan paikalleen tässä ajassa, ja kun retken kuluessa myös tuolla Pispalassa ajelimme, nuo laulun ajatukset nousivat väistämättä mieleen. Mummon Kammareita, Kesäkahviloita, Lähimmäisen tupia, millä nimellä niitä kutsutaankin, tuntuu olevan tarve perustaa eri puolille kotimaatamme ihmisen tulla toisen luo.

M-L.L.

Helluntaina Inkerinmaalla

Tarvasjoelta vieraili viime helluntaina 23 hengen ryhmä Inkerinmaalla Keltossa, Kupanitsassa, Puskinossa eli Saaren pitäjässä ja Pietarissa. Osallistuimme seuroihin ja jumalanpalveluksiin. Pidettiin Keltan Rosmittalan kylän Haimilla kotiseurakunta. Talon ehtoisa emäntä Elma Haimi valmisti tyttärensä kanssa meille maittavan aterian. Saunoimme ja kuulinme värikkäitä kertomuksia inkeriläisten kokeuksista karkotusmatkalta Siperiassa ja aina Jakutiasta saakka. Inkeriläiset ovat selvinneet raskaista kokeuksistaan vain uskomalla Jumalaan. Kommunistit veivät kaiken, mutta uskoa sydäimestä ei saatu pois. Nyt Neuvostoliiton romahdettua Venäjällä on inkeriläisilläkin mahdollisuus elää kuten muutkin ihmiset. Tämä oli kiteytettynä inkeriläisten kertomaa tarvasjokelaisille.

Kuten tiedämme, kaikkialla Venä-

jällä on nyt taloudellisesti vaikeaa, vaikka vapaus onkin sanoa ja puhua suoraan. Inkerinsuomalaiset odottavat apuamme. Esimerkiksi vaatteisiin ja kenkiin heillä ei ole rahaa. Myös ruokaa on niukalti, jos ei itse viljele puutarhatilkkua.

Avustustoiminta Inkerin hyväksi jatkuu. Jos Sinulla on ylimääräistä ja ehjää vaatetta, jalkineita tai voit lahjoittaa jauhoja, ryynejä ja muuta kivi- vamuonaa tai säilykkeitä, voit tuoda ne seuraaviin keräyspisteisiin: Uitonkylällä Hannu Hirvensalolle, Kirkonkylällä Antti Isotalolle ja Hankaanmäessä Martti Heikkilälle. Kun tulee taas kuorma täyteen, se viedään Inkerinmaalle. Myös rahaa voit lahjoittaa Tarvasjoen pankeissa oleville Inkerinmaan avustustileille. Kuljetuskustannukset ovat melko suuret, mm. auton vakuutusmaksu on monta sataa markkaa kultakin avustusmatkalta.

Kelton Rosmittalan kylän naiset kertovat Siperian muistojaan, kuuntelijana Kerttu Nikkanen Tarvasjoella.

The Blond Aleksandra-yhtyeen
KONSERTTI
Tarvasjoen kirkossa
la 7. 8. klo 18
ohjelma 20 mk
TERVETULO!

Elma Haimi

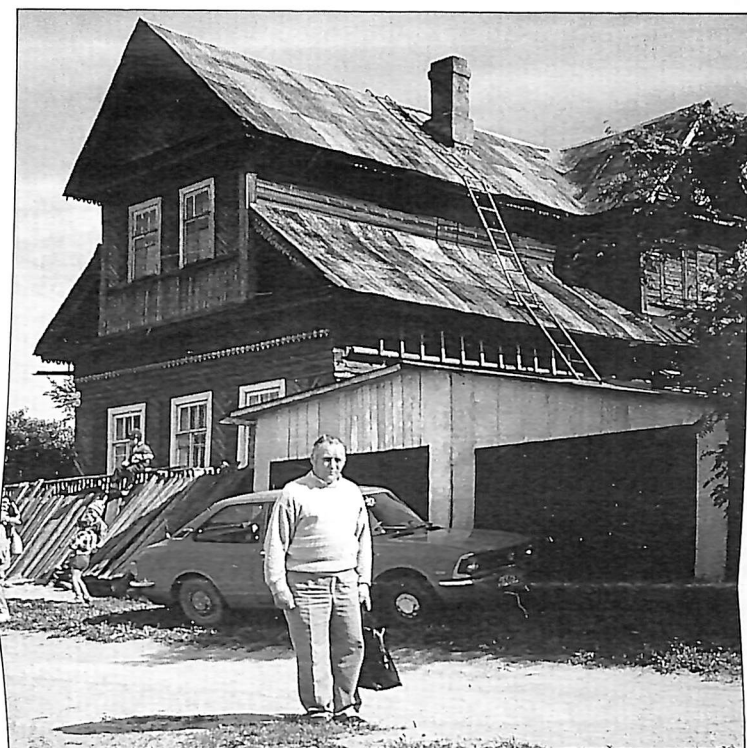
Kelton viime vuonna valmistunut kirkko.

Kelton kirkon alttaritaulu.

Maria Kajavan uusi omakotitalo Kelton kirkon vieressä.

Yrjö Tapani Liedonperästä saunareissulla Rosmittalan Haimille.

13 vuotta Tarvasjoella

13 vuotta saman kunnan ainoana terveyskeskuslääkärinä on sentään aika harvinainen pala suomalaista kansanterveystyön lähihistoriaa. Tarvaslehti kävi haastattelemassa lääkäri Timo Teinosta.

Olet asunut Tarvasjoella jo pitkään, mutta et ole kuitenkaan juuriltasi tarvasjokilainen. Miten olet tänne ohjautunut? Kertoisitko vähän taustastasi.

Olen syntynyt Porissa, missä asuin ensimmäiset 18 vuotta. Opiskelemaan tulin Turkuun. Opiskeluaikana menin naimisiin vaimoni Mervin kanssa, jonka tunsin jo Porin ajoilta. Kun valmistuin lääkäriksi helmikuussa 1978, vaimolla oli vielä pari vuotta opiskelusta jäljellä. Piti siis roikkua Turun seudulla. Satuun saamaan Härkätien terveyskeskuksesta syksyllä 1978 vuoden viransijaisuuden ja lopulta 1980 vakituisen lääkärinterviran, joka sitten sijoitettiin tänne Tarvasjoelle.

Kun sain vakituisen viran ja samaan aikaan vaimoni sai opinnot päätökseen, tuntui sopivalta muuttaa tänne maalle. Tuossa vaiheessa perheeseemme kuului jo vuoden ikäinen Laura. Asuimme Turussa kerrostalon ylimmässä kerroksessa. Lastenkin kannalta muutto tuntui hyvältä ratkaisulta.

Olit siis asunut aiemmin vain isoissa kaupungeissa. Miltä muutto tänne pieneen kuntaan tuntui?

Tuntui todella käsittämättömältä, että näin pieniä kuntia ylipäättään voi olla olemassa. Jos joku olisi kysynyt minulta Turussa opiskelun lopussa, missä Suomessa sijaitsee kunta nimeltä Tarvasjoki, minulla ei olisi ollut siitä hajuakaan.

Asuinpaikkakunnan pienuuteen liittyy varmasti hyviäkin puolia. Työnkin kannalta on etua, jos tietää jotain ihmisten taustoista. Toisaalta tietynlainen yksityisyyden menettäminen tuntui ahdistavalta. Olisin mieluummin liikkunut asioilla tai ulkoillessa tuntemattomana – niinhän on käytännössä Porin ja Turun kokoisissa paikoissa. Kun kunnassa on vain yksi virkalääkäri, ei voi välttyä olemasta tunnettu, vaikkei haluaisikaan pitää itseänsä esillä.

Meillä on alusta alkaen ollut täällä Tarvasjoella vähän sellainen väliaikaisen tuntu. Pääosin siitä syystä asuimekin aluksi kuusi vuotta vuokralla. Nyt olemme asuneet jo saman verran omassa talossa, mutta olo ei ole siitä juuri vakiintunut. Olemme täällä enemmänkin siitä syystä, ettei ole painavia syitä lähteä poiskaan. Nyt kun lapset varttuvat, taitaisi vähän isompi asuinkunta olla eduksi – vaikka Tarvasjoen kunta aina kovin itseään pyrkiikin kehumaan moninaisten mahdollisuuksien kunnaksi.

Onko lääkärin ammatti sinulle jonkinlainen kutsumus?

Ei niin voi sanoa. Harkitsin oikeastaan neljääkin opiskelualaa: matemaattisia aineita, diplomi-insinöörin ammattia sekä lääketieteen ja teologian opintoja. Olin jo anonut ja saanut stipendin teologian opintoja varten, kun menin ensin armeijaan. Armeijavuoden aikana tulin järkiini ja lähdimkin lukemaan lääkäriksi. Myönsin, ettei minusta olisi sellaiseksi papiksi kuin minusta papin tulisi olla. En voisi tyytyä viihdyttämään niitä harvoja, jotka seurakunnan tilaisuuksiin haikutuvat. Minun tehtävänäni olisi tavoittaa myös muita seurakuntalaisia. Ja tällaisessa oma-aloitteisessa kontaktinluomisessa minulle tuntemattomiin ihmisiin tunnen olevani kaikkein heikoimmilla.

Lääkärin työ tuntui tässä suhteessa helpommalta: kontaktissa aloite on potilaalla, ja hän myös yleensä antaa puheenaiheet. Näin jälkepäin ajatellen papin työlle asettamani vaatimukset tuntuvat paljon suuremmilta kuin lääkärin työlle.

No miltä työ on tuntunut tällaisella pienellä paikkakunnalla?

Olen aina pitänyt yleislääkärin työstä, enkä ole ollut kiinnostunut erikoistumaan mihinkään suppeampaan erikoisalaan. Arvostan työtä, jossa voi palvella toista ihmistä joskus aika vähäpätöisissä asioissa. Minua eivät ole hallinnolliset tehtävät toistaiseksi kiinnostaneet, eikä muuta varsinaista urakehitystä terveyskeskuslääkärin hommassa voisi ajatella-

kaan. Työpaikkana pieni kunta on minusta mukavampi kuin suuri kaupunki.

Viime vuosina on alettu puhua omalääkärijärjestelmästä ja väestövastuusta. Ne ovat olleet aina todellisuutta tällaisessa pienessä kunnassa. Kun omalääkärille asetettiin tavoitteeksi, että potilas pääsisi kiireellisissä asioissa viimeistään 3 päivän sisällä lääkärilleen, meillä saa usein aikoja samalle päivälle, mikä ei aina ole taroituksenmukaistakaan.

Palvelujen suhteen on tietysti aina parantamisen varaa. Toisaalta ihmisten tarpeilla ei ole myöskään ylärajaa. Sen vuoksi tyytyväisyys riippuu sekä palveluista että niiden käyttäjistä.

Tällainen tilanne, jossa on vain yksi lääkäri kunnassa, asettaa lääkärille ylivoimaisia paineita: Pitäisi kyetä palvelemaan kaikenlaisia ja -luonteisia ihmisiä. Olisiko mahdollista edes teoriassa herättää kaikissa sympatiaa ja luottamusta. Kun lääkärissä käydessä vielä on kyse terveydestä ja omasta kropasta, ollaan tekemisissä tunneherkkien asioiden kanssa.

Sait viime vuonna yleislääketieteen erikoislääkärin oikeudet. Mitä se yleislääketiede oikein tarkoittaa?

Nykyaikana kaikessa erikoistutaan. Nykyään kukaan ei voi tietää kaikkea kuten entisinä ”pimeinä” aikoina, jolloin ei tiedettykään juuri mitään! Lääketiedekin oli nykynäkökulmasta katsottuna pikemminkin puoskarointia. Tässä erikoistumisessa voidaan joskus mennä liian pitkälle: ei nähdä metsää puilta eikä aina puitakaan neulasilta.

Jatkuu seur. sivulle

Toistaiseksi ei sentään ole eri lääkäreitä vasenta ja oikeaa korvaa varten. Myös erikoistumisen ihannoimisessa voidaan mennä liian pitkälle. Mitä se erikoistuminen lopulta on? Hallitset tarkemmin ja tarkemmin yhä suppeamman ja suppeamman aihepiirin, kunnes tiedät kaiken – olemattomasta.

Yleislääkärin työssä korostuu kokonaisuuden hahmottaminen ja hyödyntäminen. Terveyskeskuslääkärillä on usein käytössään tietoja pitkältä ajalta ja eri erikoisaloilta ja hoitolaitoksista. Ilman potilaan tuntemusta ja riittäviä esitietoja voi paraskin specialisti jossain yksityisvastaanotolla tehdä vääriä johtopäätöksiä ja turhia tutkimuksia. Tässä työssä tarvitaan kirjallisuuden lisäksi kokemusta, kliinistä vainua ja tervettä maalaisjärkeä.

Miten tämä Suomen lama vaikuttaa terveyspalveluihin?

Toistaiseksi terveyskeskuksen tasolla ei paljonkaan. Tosin meilläkin Tarvasjoella terveysasema on suljettuna heinäkuun ajan. Lomasijaisia ei siis palkata.

Tällainen vaihe oli hyvin kuviteltavissa etukäteen. 40 v sitten eli oman syntymäni aikoihin oli Suomessa lääkäreitä vain seitsemäsosa siitä mitä tänään. Mielestäni on selvää, että terveyssektorinkin pausumisessa tulee joskus katto vastaan. Lähivuosien näkymät merkitsevät pikemminkin resurssien laskua. Jos johonkin halutaan satsata, se pitää säästää toisaalta.

Perusterveydenhuollon tasolla omahoidon lisääminen voisi vapauttaa resursseja. En tarkoita vaihtoehtoihin hoitomuotoihin rahojen tuhlausta enkä muutakaan puoskarointia. Tarkoitin sen tajuamista, että monet tilapäiset vaivat ja infektiot kuuluvat normaaliin ihmiselämään, eikä niissä useinkaan tarvittaisi lääkärin apua. Niissä paraneminen ei yleensä ole hoidon ansiota vaan pääosaa näyttelevät elimistön omat parantavat toiminnot. Tämä pätee ei vain vaihtoehtoihin hoitomuotoihin vaan myös lääkärin määräämiin hoitoihin.

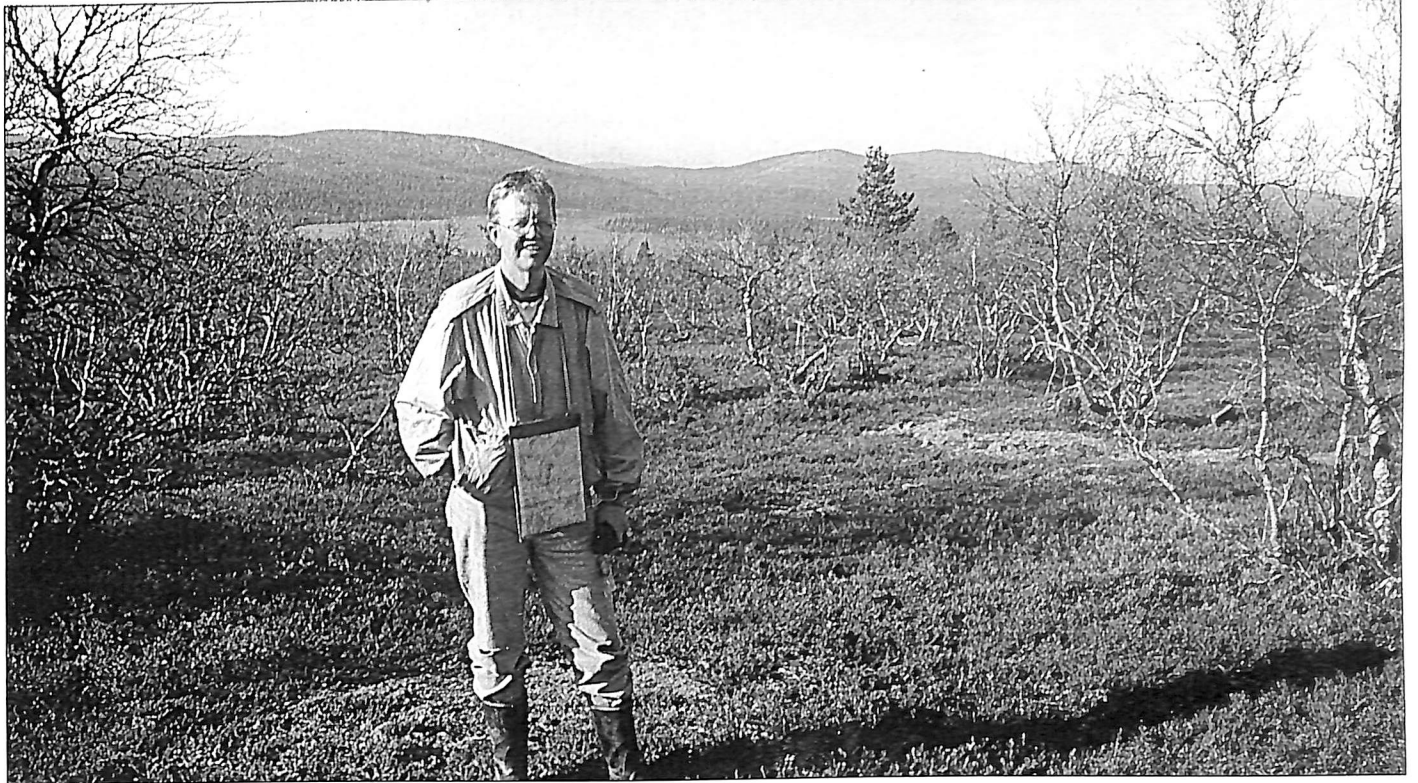
Oletko osallistunut kunnallispolitiikkaan ja mitä siitä ajattelet?

Kunnallisvaaliehdokkaaksi en ole ryhtynyt monestakin syystä. Viime valtuustokaudella olen koululautakunnassa, silloinkin lähinnä siksi, ettei löytynyt muuta sopivaa poliittista pelinappulaa kyseiseen kohteeseen.

Vaikkei täällä ehkä puoluepolitiikka näyttele niin suurta roolia kuin suurissa kunnissa ja kaupungeissa, kyllä sama raadollinen peli täälläkin pyörii. Esim. lautakuntapaikkoja jaetaan lähinnä valtuustoehdokkaille ja heidän perheenjäsenilleen.

Kyllä täälläkin esiintyy päättäjille niin tavallista muiden holhoamista ja päättämiseen liittyvää vallanhuumaa, vaikka leikit käydäänkin pienemmällä hiekkalaatikoilla. 1980-luvun alkupuolella kunnallisvaalien alla seurakunnan yhteiskuntavastuun johtokunta järjesti kaikkien puolueiden vaalipanelin seurakuntatalolla. Toimin itse tilaisuuden puheenjohtajana. Kun kaavoitusasioista puhuttaessa puolueiden edustajilta kysyttiin, eikö kunnasta voitaisi kaavoittaa myös isoimpia tontteja, koska niillekin on kysyntää. SMP:n edustajaa lukuunottamatta kaikki olivat sitä mieltä, että kyllä sellainen 10–12 aarin tontti ”kaikille riittää”! Vastaajien joukossa oli varmasti niitäkin, joilla itsellään oli maata kymmeniä hehtaareja. Ehkä siitä kenkä juuri perustikin.

Tarvasjoelle tulvani kuulin, että täällä puoluetta merkittävämpää on, kuuluuko säästöpankki- vai osuuspankkiliigaan. Itse näkisin, että merkittävämpää nykyään ja tulevaisuudessa on, kuuluuko Tarvasjoen ”alkuasukkaisiin” vai uudisasukkaisiin. Osittain tämä jako on sama kuin

Tiettömien taipaleiden takana siellä jossain minne mieli aina palaa.

maanviljelijä/ei-maanviljelijä. Sikäli osittain, että täällä on monia ei-maanviljelijöitäkin, joilla kuitenkin on sukujuuria täällä joko itsellä tai naimakaupan kautta.

Vaikka varsinaista maanviljelijäväestöä täällä on tietääkseni vain kolmannes, heillä on paljon suurempi merkitys kunnan ja seurakunnan päätöksenteossa. Se ei johdu pelkästään suuresta vallanhimosta vaan tänne muualta muuttaneiden vähäisemmästä kiinnostuksesta asioiden hoitoon. Maanviljelijöiden kohdalla äänestysvilkkaus ja äänten kohdistaminen ovat toista luokkaa. Sukulaista on lähes pakko käydä äänestämässä.

Tämä asetelma suosii konservatiivisuutta: pitäydytään siihen miten asiat ovat ennenkin olleet. Tähän muuttaneet olisivat varmasti valmiimpia uudelleen arviointiin ja rakenteiden ja tapojen muuttamiseen.

Millaisena näet Tarvasjoen kunnan tulevaisuuden?

Olin viime syksynä kunnallisopiston kurssilla, missä esiintynyt luennoitsija povaili ankeita aikoja ja runsaita kuntaliitoksia lähitulevaisuuteen. Nyt kun Tarvasjoen kunta ei ole vielä konkurssin partaalla, kannattaisi lähteä etsimään kumppania tositarkoituksella. Kukapa tällaista enää rappiolle joutuneena huolii! Ongelmana on vain, mistä löytyvät tarvittavat houkuttimet? Olen tätä paljon miettinyt ja päättynyt siihen, että meidän kannattaisi vedota samanlaisiin tunteisiin kuin kysymyksessä Itä-Karjalan Suomeen liittämistä: Onhan meillä Liedonperä! Saakoon Lieto peränsä ja myötäjäisinä muun osan Tarvasjokea.

Jos ei kunta älyä ottaa vinkistä vihiä, sen voisi tehdä seurakunta. Pieni voi olla kaunistakin jostain näkökulmasta, mutta se voi olla myös surkeata toisesta. Jos seurakunnan rahkeet ovat niin vähäiset, ettei edes teoriassa ole mahdollista palkata yhtä nuorisotyöntekijää, jotain on organisaatiossa vialla.

Olet ollut enemmänkin mukana seurakunnan luottamuselimissä. Mistä into moiseen?

No, en ole oikeastaan koskaan ollut innostunut kokouksissa istumisesta. Realistisesti arvioiden aktiivisemman edustajan vaikutusmahdollisuudet muuhun kuin suunpieksentään ovat vähäiset. Olen ollut mukana seurakunnan ja kristillisten järjestöjen toiminnassa rippikoulusta alkaen, jolloin Jeesuksen merkitys selvisi minulle ja uskonasiat tulivat minulle rakkaiksi elämän perusasioiksi.

Moni suomalainen ikäänkuin asuu kätketyn aarteen päällä tietämättä siitä mitään eikä pysty sitä hyödyntämään. ”Muista Luojaasi nuoruudessa-

si, ennen kuin pahat päivät tulevat ja joutuvat ne vuodet, jotka eivät sinua miellytä.” Näin Raamattu muistuttaa. Uskon aarre on tarkoitettu käytettäväksi elämän aikana – ei hautajaissu-luihin!

Olen joskus verrannut asiaa kosintatilanteeseen. Jos nuori nainen vastaisi kosintaan: ”Juuri nyt minulla ei ole aikaa – palataan asiaan eläkepäivinä”, miltä se mahtaisi nuoresta miehestä tuntua! Tällaisen vastauksen esittäjä ei tajuaisi ptkääkään siitä, mitä rakkaus merkitsee.

Samoin se joka hylkää Jumalansa nuoruuden ja keski-ikänsä aikana, ei tajuakaan Jumalan rakkaudesta. Häntä on kulkemassa onnensa ohi.

Olen aina arvostanut enemmän niitä, jotka tekevät seurakunnassa jotain vapaaehtoisesti, olipa kyse vaikkapa kahvituksen järjestämisestä tai ohjelmallisen vastuun kantamisesta. Niistä vain ei saa mainintaa ansioluetteloon eikä muistosanoihin päivien päätyttyä!

Mitä ajattelet kirkon tilanteesta Suomessa?

Mielestäni kirkon piirissä ei ole täysin tajuttu, kuinka merkityksetön kristinuskon ja erityisesti kirkkoon kuulumisen on monille sen jäsenille. Sitä ei voi tajuta yleisesti, ellei sitä ensin tunnista omassa itsessään.

Minusta olisi kysyttävä, kuka on kristitty? Sekö joka uskoo Jumalaan? Onko tavallinen keskivertosuomalainen siinä tapauksessa enemmän kristitty kuin hurskas muslimi? Vai kasteke tekee eron meidän hyväksemme, vai rippikoulun käyminen? Uusi Testamentti antaa kristityn elämästä kovin erilaisen kuvan, mutta onko se vain teoriaa?

Kirkkoa yritetään uudistaa. Virsikirja uudistettiin ja Raamattu käännettiin nykykielelle. Mutta löytyykö seurakunnista ryhmiä, joihin jäsenet voisivat samaistua ja joiden toimintaan osallistuminen tuntuisi mielekkäältä ja ”hoitaisi” elämän vaikeuksien keskellä. Miten luoda kontakteja ihmisiin luopumatta Raamatun sanomasta eli kirkon olemuksesta? Ei kristitylle nuorelle riitä elämisen eväiksi ”kirkollinen” biljardipeluu eikä miehelle ”kirkollinen” lentopallo.

Näin lopuksi, millainen olet omasta mielestäsi ihmisenä?

Olen kai aika ujo ja vähän hidas hämäläinen. Isäni on Satakunnasta ja äitini Viipurista, joten perintötekijöiltäni jän sille välille eli Hämeeseen. Elämäni puitteet ovat kai aika poroparilliset, vaikka on minussa vähän boheemin vikaakin. Aika harvoin minut näkee kraga kaulassa. Tummaa pukua en omistakaan – paitsi vihkipukua ajalta 17 vuotta ja 10 kg sitten.

Voisin harkita laihduttamista, jos taas tulee muotiin housut, joiden lahkeet ovat leveämmät nilkasta kuin nivuksesta.

Kuusi vuotta ajelin vanhana ostamallani Warrella, jossa oli tyyliin sopien pari lommoa kyljessä ja maalia pyrstön päällä, sitä kun tuli käytettyä maalaustelineenä rakentamisen aikoihin. Kun lääkärit kokoontuivat koulutuspäivilleen, en muista toista Warrea nähneeni parkkipaikalla. Kun käytännön syistä jouduin siitä luopumaan, ajattelin laittaa lehteen ilmoituksen: ”Lahjoitetaan hyvään perheeseen.”

Päädyin kuitenkin siihen, että jos ottaa edes jonkinlaisen maksun, uusi omistaja on varmemmin kunnan ihminen. Niinpä myin sen 500 mk:lla. Vieläkin muistelen Warrea lämmöllä. Sitä ajaessa oli erilaista vauhdin hurmaa jo sallitulla 80 km/t nopeudella! Tunne oli varmaan sama kuin auton keksimisen aikoihin. Ja mikäpä muu auton varsinainen tarkoitus on kuin päästä tarvittaessa paikasta toiseen. Vaikka psykologit sanovatkin, että auto on monelle miehelle eräänlainen miehisyyden symboli, ”peniksen jatke”.

Olen tottunut sanomaan asiat suoraan ja hieman kähjästenkin – toivon sin rehelliä puhetta toisiltakin. En ole pitkäviuhainen. Vain kerran muistan kironneeni potilaalle vastaanotolla – täydellä syyllä sitäpaitsi – mutta senkin pyysin anteeksi vielä saman käynnin aikana.

Mitä ajattelet elämästä ja sen taroituksesta?

Ehkäpä voisin jonkinlaisena vastauksena lainata niitä natsien teloittaman teologin Dietrich Bonhoefferin ajatuksia, joilla hän korostaa elämän laatua massakulttuurin aikakautena. Bonhoefferin päivästä kuluneet 50 v ovat mielestäni pikemmin lisänneet niiden ajankohtaisuutta:

”Laatu on kaikenlaisen massoitumisen voimakkain vihollinen. Yhteiskunnallisessa mielessä se merkitsee luopumista asemien metsästämisestä, kaikenlaisen tähtikultin murtumista, avointa katsetta sekä ylös- että alaspäin erityisesti kun on kysymys läheisen ystävyyden valitsemisesta, iloa syrjästä vietettävästä elämästä, rohkeutta käydä julkisuuteen.

Kulttuurin mielessä merkitsee laadun taju paluuta lehtien ja radion (ja nykyään TV:n!) parista kirjan ääreen, kiireestä jouto-aikaan ja hiljaisuuteen, hajottuneisuudesta kokoamiseen, sensaatiosta harkintaan, taiturimaisuudesta taiteeseen, keikaroinnista vaatimattomuuteen, liioittelusta kohtuuteen.”

Isäntä Lehtonen Ivalosta

Kalle ja Johanna Lehtonen sekä tyttäret Laura ja Lahja perhekuvassa Oulussa 1920-luvun puolivälissä.

Elettiin vuoden toisen päivän iltaa. Olin vaimoni kanssa matkalla lomalemaan Saariselälle. Kelmeä puolikuu valaisi maisemaa. Välillä keskitaivaalle nousivat revontulet värjivät pohjanpuolen. Toisiaan takaa-ajavat väri-aallot muuttivat nopeasti muotoaan ja laantuivat välillä valosoihduiksi. Tuuli ajoi nauhana lunta yli tien, joka vastantulevien autojen imussa nousi hetkeksi läpinäkyväksi untuvapilveksi. Olimme aamuaikaisella lähteneet lumettomasta etelästä. Nyt kuu valaisi lumisia soita ja vaaroja. Kauempaa hohhti jo valkeita tunturinhuippuja ja mittaamattomat erämaat ympärillämme elivät talven hankien alla.

Kerroin vaimolleni, kuinka aikoinaan 1920-luvulla eräs tarvasjokelainen Lehtosen Kalle muutti perheineen tänne ja teki mittavan päivätyön liikemiehenä täällä. Nyt hänkin on ollut kuolleena jo yli 40 vuotta. Vieläkö ihmiset täällä muistavat hänet? No lapset ja lastenlapset ainakin arvelin.

Muistajia löytyy

Seuraavana iltana istuimme hiihtämisestä ja saunasta raukeina hotelli Riekonpesän aulassa virvokkeita nauttien. Paikalla olevasta väestä erottui ryhmä, jossa Inarin kunta kestitsi vieraikseen saamiaan maatilahallituksen edustajia. Keskustelin maksumiehenä olevan kunnan virkamiehen kanssa kuntien ja erityisesti Inarin kunnan ongelmista. Heillähän työttömänä oli jo joka kolmas. Kuin ohimennen kysäisin: "Oletteko koskaan kuulleet Kalle Lehtosesta, joka piti kauppaa Ivalossa?" Nimi oli tuttu ja monta tarinaa hänestä kertoi virkamies kuullessa vanhemmalta polvelta. Isäntä Lehtoseksi häntä kansa nimitti ja neljännesvuosisadan hän oli hyvin merkittävä vaikuttaja tämän pitäjän elämässä. "Jos haluatte tarkempia tietoja, hänen tyttärensä elävät edelleen täällä ja tyttärenpoika pitää tuota Herkkua- ja pihvitupaa tuossa naapurissa", kuului ystävällinen neuvo.

Niinpä muutimme naapuriin, jossa herkullista haudutettua lohta nauttien jatkettiin tarinaa. Paljoa ei tyttärenpoika isoisästään tietänyt, mutta neuvo äitinsä luokse Törmäseen. Sinne sovitettiin puhelimella tapaaminen lopaisena jumalanpalveluksen jälkeen. Täällä tarinat selvisivät ja erään Tarvasjoen miehen elämäнкаari piirtyi paperille.

Lapsuus ja nuoruus

Kalle Ville Lehtonen oli syntynyt Maunuun kuuluneessa Alhaisten torpassa 4 päivä huhtikuuta 1883 eli 110 vuotta sitten. Jo aikaisin, lähes lapsesta, hän joutui töihin niin kotona, kuin lähiseudun taloihin. Torpan vanhimpana poikana hän myös itsenäistyi jo nuorena ja muistetaan hänellä olleen liikemiehen vaistoa pienen kaupanteon muodossa jo vuosisadan alussa. Veljensä Matin ja Fransin tavoin myös nouseva työväen aate valtasi hänet, mutta pian elämä opetti, että kauppiaan ei ole syytä poliitikoida. Levottomana luonteeltaan ja aina uutta etsivänä, hän jättikin kotiseudun taakseen ja lähti pohjoisen metsätyömaille ja uittoihin.

Työ ei ehkä Kallelle aina maistunut, koska rahaa tuntui tulevan helpommalla kaupalla ja kortilla. Tarina kertoo, että eräänä päivänä kaverin kanssa oli saatu kasaan vain motti mieheen. Työnjohtaja tuli paikalle ja tiukkasi: "Vain kaksi mottia." Johon Kalle vastasi: "Vain kaksi on miestäkin." Taisi tulla työmaan vaihto.

Kittilästä Ivaloon

Pohjoiseen päin kulkiessa Kalle tuli Kittilään n. 1910. Rajaseudun elämä ja sen kaupankäynti viehättivät Kallea. Komeana ja vahvana miehenä seudun viranomaiset arvostivat häntä ja nimittivät poliisiksi, jota tointa hän muutaman vuoden hoitikin. Täällä hän myös avioitui häntä seitsemän

vuotta nuoremman Johanna Junttilan kanssa. Perheeseen syntyi myös täällä 1914 Laura ja 1916 Lahja. Syytä miksi Kalle jätti Kittilän ja palasi Tarvasjoelle heti maan itsenäistyttyä ei muisteta, mutta tänne hän saapui ja perhe lisääntyi tyttöllä täälläkin, joka kuitenkin pian kuoli.

Pohjoinen veti kuitenkin Kallea. Isot savotat ja pitkät tietyömaat houkuttelivat häntä Ivalon suuntaan. Keväällä 1921 hän vaimonsa Nannan, kuten hän vaimoaan kutsui ja kahden pienen tyttärensä kanssa lähti pohjoista kohden. Kesän tultua Lappiin he jatkoivat matkaa Rovaniemeltä hevosella, jonka kärryille he olivat lastanneet kaiken minkä omistivat. Tarkoitus oli muuttaa Inarin Kyrön kylään ja kaksi viikkoa tuo vaivalloinen matka kesti, ennen kuin saapuivat Ivalojoen rantaan Törmäsen kylään. Täällä he pääsivät lepäämään Rönkkö Tuomaan mökkiin.

Kun matkaa seuraavina päivinä jatkettiin jokivarsta Kyrön kylään, muistavat tytöt tuomien kukkineen jokirannassa, josta äiti tatoi heille iloksi oksia. Elettiin juhannuksen aikaa. Kyrön kylässä he pääsivät asumaan Anttilan taloon, josta vuokratusta yhdessä huoneesta alkoi elämä Inarissa. Suuret tietyömaat, joilla nuori Suomi oli rakentanut välttävän tien Rovaniemeltä Sodankylän kautta Ivaloon, jatkui kohti Norjan Kirkkoniemeä. Tiettyöstä Kallekin ensin yritti perheelleen leivän hankkia.

Kallesta tulee kauppias

Suuret työmaat lisäsivät nopeasti asukasmäärää, joka taas tarvitsi eläkkeeseen ruokaa ja muitakin tarvikkeita. Paikallisten tarpeet oli siihen asti tyydyttänyt perinteinen Ruijanrahti, mutta nyt oli saatava runsaampia kuljetuksia etelästä päin. Jakelu oli järjestämätön ja kunnan kauppiaita harvassa. Tuon heikkouden huomioi synnynäinen kauppias Kalle ja aloitti kaupanteon. Aluksi hän kuljetti savotoille taitavan Narinan leipomia leipiä, kakkuja ja munkkeja, jotka maukkaina tekivät hyvin kaupansa. Näille matkoille hän otti mukaansa muutakin tavaraa. Kulkukauppiaan laatikosto, seitsemän kerroksinen tavaratalo, sisälsi paljon tarpeellista. Alkoi karttua muutakin kauppatavaraa, jota hän myi Anttilan pihalle pystyttämästään varastokopista.

Näin kaupanteko jatkui vuosia yhä laajentuen. Tavaraa meni ja rahaa tuli, jolla hankittiin uutta tavaraa. Enää ei pihavarasto riittänyt. Kalle sai tietoonsa, että entisten kullanhuuhtojien rakennuksia Ivalojoen Kultaalassa ollaan myymässä. Sieltä hän saikin ostetuksi ison kämpän ja leipomorakennuksen. Palkattuaan miehiä purkamaan rakennukset, nämä sitoivat hirret kahdeksi lautaksi ja uittivat ne pitkin tulvivaa jokea läpi vuolaiden koskien onnellisesti Kyrön kylään asti. Nyt Kalle osti oman tontin, jolle pys-

tytti rakennukset 1928. Erityisesti komeaa leivinuunia paikkakuntalaiset kävivät ihmettelemässä.

Nyt kauppa laajeni, pysyviä asiakassuhteita solmittiin ympäri laajaa pitäjää. Savottain muonitusta, jolla hän oli kaupanteon aloittanut, hän jatkoi edelleen. Monet tukkijätkät olivat hänen henkilökohtaisia tuttujaan ja saivat asua Kallen tilavassa pirtissä ohi kulkiessaan. Talon ovet eivät olleet koskaan lukossa. Porontaljoja oli lattialla ja siihen jos tyytyi sai ilmaisen yösijan. Kamarin vuokraus jo maksoi ja siellä yöpyikin enimmäkseen kymptit ja ukkoherrat. Keittiön suureen ruokapöytään sai mennä säännöllisesti ja ruokaa kyllä riitti. Siitä piti taitava Nanna-emäntä apulaisineen huolen. Rovaniemeltä päin syksyisin saapuvat jätkät olivat usein rahattomia ja humalassa. Kalle tunti tarkoin miehet ja myi velaksi. Kaikki pitivät kunnia-asianaan maksaa pian velkansa pois, kun pääsivät tienaamaan.

Näin talosta tuli kaupan lisäksi matkustajakoti ja ruokala. Pian rakennusta oli laajennettava. Hevosille rakennettiin tallit ja lehmille navetta. Kallea oli kansa ryhtynyt nimittämään isäntä Lehtoseksi ja sillä nimellä hänet tunnettiin nyt läpi elämän. Tavarankuljetus hevosilla oli hitauden tähden suurin ongelma. Talvisin lumi taas ajottain tukki niin tiet, ettei varastoja saatu täydennetyksi Norjasta eikä etelästäkään. Petsamon tien valmistuttua 1930 saatiin Ivaloonkin uusi huoltosuunta, mutta matkat olivat pitkiä ja kulku hidasta.

Kauppa laajenee

Siihen aikaan kuorma-autot tekivät tuloaan Suomen markkinoille ja isäntä Lehtonen päätti hankkia sellaisen. Palokankaan Tuomas kävi veljiensä kanssa autokoulun ja ryhtyi Lehtosen autokuskiksi. Tavarankuljetus haku pitkän soratien päästä Rovaniemeltä tapahtui nyt huomattavasti joutuisemmin. Uudella autolla Tuomas ajoi tuon matkan vuorokaudessa ja kuormaa tuli enemmän kuin hevoskyydillä.

Kuljetusten ratkaisevasti parannuttua kauppa sai uuden luonteen. Isäntä pystyi nyt ostamaan tähänastista suurempia luonnontuotemääriä. Luonnontilassa oleva Inarinjärvi antoi kalastajille runsaasti lihavaa isokoista siikaa ja taimenta ja jokivarsilla kalastettiin lohta. Suolattuna hyvämaineisen Inarin kalan menekki oli rajaton. Isäntä osti tuhansia ja taas tuhansia kiloja kalaa, jota he Tuomaan kanssa rahtasivat Rovaniemelle. Mikä ei siellä mennyt kaupaksi, kulki junalla nopeasti etelään. Talvela jäissä lähetettiin tuorettakin kalaa.

Kalan lisäksi hän osti suuret määrät varsinkin Lapin maukasta perunaa, marjoja, riistaa, turkiksia, puutöitä sekä myöhemmin poronlihaa ja nahkoja. Niinpä hän joskus tuli kehasseksi, että hän ostaa kaikkea mitä

tarjotaan, johon eräs samanlainen koiranleuka kysyi: "Ostatko luntakin?" Kyllä vaan, oli vastaus. Niinpä kysyjä toikin eräänä talvipäivänä kuorman luntia, kaatopaikkaa tiedustellen. "Meillä on lumivarasto saunan katolla, kuului vastaus. Vaikka kuorma tyhjenikin isännän harmiksi pihalle, sai tuo luvutun korvauksen.

Koko 1920-luku oli ollut yhtä nousua ja kaupan laajenemista, mutta kun tultiin seuraavalle vuosikymmenelle tuli Lappiinkin lama. Savotat pysähtyivät, puulla ei ollut menekkiä ja uitot loppuivat. Savottain tuloista elävät joutuivat ensinnä koville, mutta vähitellen se koski kaikkia. Kauppaliikkeen joutuivat ottamaan ja antamaan velkaa, eivät saaneet enää tavaraa ja monet teki konkurssin.

Myöskin isäntä Lehtosella riitti vaikeuksia yllin kyllin. Avun tarvitsijoita ja velan pyytäjiä oli paljon. Isäntä soitti kuntaan vihaisena vaatien runsaampaa auttamista, ei kauppiaskaan mikään pankki voi olla. Monet hän pelasti parhaan lehmän myynniltä tai pakkohuutokaupalta vartoon saatavinaan syksyyn, jolloin hyvä perunasato voi tilanteen pelastaa. Velallisten määrä kasvoi, mutta hän oli niin vakavaraisella pohjalla, että kesti nousukauteen asti. Ihmiset pääsivät veloistaan ja kiitollisina heistä tuli vakinaisia ja luotetuimpia asiakkaita.

Nousukauden alettua ja kaupan vilkastuttua isäntä tarkkana liikemiehenä heti tajusi, että myös liikettä oli laajennettava. Hän palkkasi rakennusmiehet ja talo laajeni puolella. Siinä oli nyt kahdessa kerroksessa 16 huonetta. Ulkoseinät maalattiin vaaleiksi ja siitä tuli kylän komein talo.

Vanhin tyttäristä laitettiin Ouluun kauppakouluun ja sieltä palattuaan Laura ryhtyi hoitamaan myymälää. Näin isäntä vapautui hoitamaan aina vain laajenevaa kauppaa. Koska autot tarvittiin pitkänmatkan kuljetuksiin, kuljetettiin tavaraa edelleen hevosilla ympäri pitäjää. Laina Lehtinen muistaa kuinka kuivaa tavaraa, kuten jauhot, ryynit, suola, sokeri jne. pakattiin suurista säkeistä pienempiin paperipusseihin. Aamulla aikaisin tavarakuorma oli lähtöä varten kunnossa ja yömyöhällä vasta palattiin kylältä. Usein oli paluukuormana viljelijöiltä tai erämiehiltä ostettua tavaraa.

Isännän liiketoiminta laajeni koko ajan. Hän ryhtyi hankkimaan etelästä hevosia, lemmiä, sikoja, kananmunia 500 kpl laatikoissa, heinää, panna, viljaa jne., joita hän myi ja välitti savottamiehille ja talollisille aina Norjan rajaa myöden. Frans-veli Tarvasjoella ja moni muukin toimi esioistajina. Näin tavaraa kulki edestakaisin, sillä luontaistuotteiden kauppa laajeni huomattavasti sen jälkeen, kun isäntä oli perustanut myymälän myös Inarin kirkonkylään ja pohjoisnarilaiset tulivat kaupan piiriin. Nuoruuden ystävä Nummilan Jussi oli Turussa luotettava turkisten ja riistan välittäjä. Kala-kauppa taas laajeni kaikkiin etelä-Suomen suuriin kaupunkeihin. Kauppaa edisti suuresti se, että Inarin ja Utsjoen kunnat olivat tullivapaita vyöhykkeitä. Tulli sijaitsi tuolloin Laanilassa ja paikalliset asukkaat, myös kauppiat, saivat vapaasti ylittää tuon tullirajan. Tämä selitti myös runsaan kahvin ja muiden yllälystysvaroiden myynnin.

Isäntä osti 1930-luvulla eräästä pakkohuutokaupasta Tolosen tilan, joka sijaitsi Ivalojoen varressa Törmäsen yläpuolella. Tilalla ei vakinaisesti asuttu, mutta työväki hoiti siellä karjaa. Peltoja raivattiin sinne lisää ja niiden heinäkasvu oli runsasta. Tytär sanoo isän erityisesti rakastaneen Tolosta, jossa hän välillä kesäisin viihtyi pitkiäkin aikoja. Muu perhe ei juuri sinne ehtinyt. Myös jossakin välissä isäntä Lehtonen Tarvasjoelta käydessään osti itselleen pienen Niemelän tilan Ryönemeltä. Tuli päivä jolloin sitäkin tarvittiin, sillä kaiken vilkkaan liiketoiminnan katkaisi Lappissakin alkanut talvisota.

Sotavuodet ja paluu hävitettyyn Inariin

Suurta kaupparakennusta oli valaistu lähes sotaan asti öljy- ja karbiinivalolla, jota kauppaan tullut petromaks-lamppu suuresti paransi. Vähän ennen sotaa kylään hankittiin öljyllä sähköä tekevä generaattori, mutta sota lopetti polttoöljyn saannin ja taas oli turvauduttava vanhoihin konsteihin. Akut oli ladattava Rovaniemellä asti ja viipyivät usein monia päiviä. Inarikin evakuoitiin talvisodan aikana ja Lehtoset joutuivat Yli-Muonioon. Täälläkin pidettiin kauppaa pystyssä. Talvisodan pommituksissa useita pommeja putosi pihapiiriin rikkoen ikkunat, mutta muuten rakennukset säilyivät, vaikka sotilaat asustivat niissä.

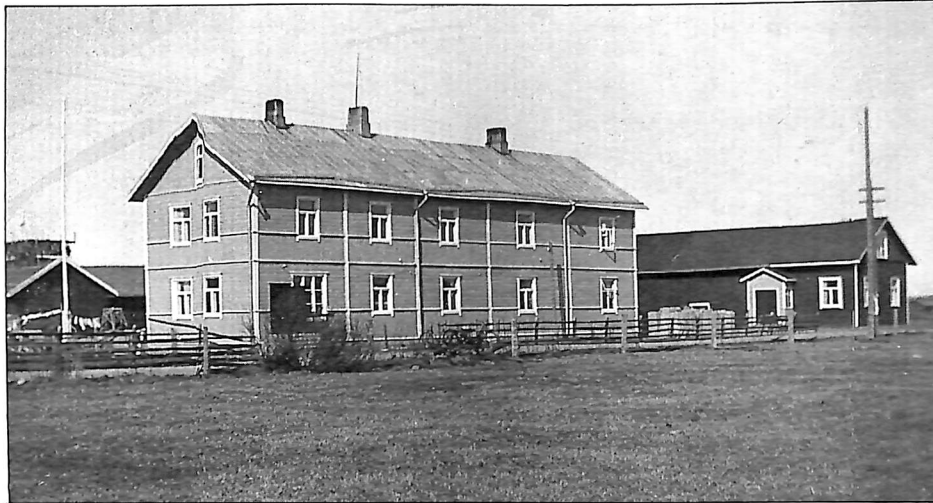
Heti välirauhan tultua palattiin Ivaloon ja työtä jatkettiin. Isäntä osti puukaasulla toimivan sähköntekokoneen, mutta se oli epäonnistunut tekele. Jostain saatiin vanha höyrylokomotio ja se jauhoikin sähköä koko sota-ajan. Saksalaisten tulo sekoitti kaupankäyntiä, vaikka toikin uusia ostajia. Ne valloittivat osan talosta käyttäen sitä ensin vankileirinä. Sitten tuli autokomppania, joka likasi pihapiirin jäteöljyineen. Sota tyrehdytti kansainvälisen kaupankäynnin. Tavarat menivät kortille ja kaikesta oli pulaa. Majoitusliikkeen pidolle ja ruokalalle tuli vaikeuksia, mutta kauppa jatkoi syksyyn 1944, jolloin taas oli lähdettävä Inarista evakkoon. Sitä ennen tarmokas ja uskollinen Nanna kuoli tamikuussa 1944.

Nyt evakkoon muutto toi Lehtoset Lapinsodan alta Tarvasjoelle. Olihan Isäntä varautunut tähän muuttoon aikaisemmin hankkimalla oman tilan. Pettymys olikin suuri heidän saapuaan, sillä Niemelään olikin asutettu jo aikaisemmin saapuneita siirtolaisia. Ojalan Paavolta löytyi kuitenkin tilat, jossa osa perheestä asui koko ajan. Tytöt saivat työtä Kyröstä Maapohjasta ja Laura Paulavirta yritti miehineen täällä omaakin yritystä.

Rauhan tultua Lehtiset palasivat Ivaloon jo helmikuussa 1945. Koko Ivalo oli poltettu ja aluksi oli asuttava maakuopissa ja teltoissa, kunnes uutta saatiin rakennettua. Miinoja oli kaikkialla ja ainoastaan tiet oli turvalisia kulkea. Muu Lehtosen väki palasi kesällä, paitsi itse Isäntä, jonka tyttäret toivoivat viipyvän etelässä Niemelässä asuen ja perunoita viljellen.

Kalle Lehtosen ensimmäinen kaupparakennus Ivalossa 1928. Se oli ostettu Ivalojoen varren Kultalasta ja uitetu lauttana ales Kyrönkylään.

Lehtosen Kauppatalo, leipomo ja matkustajakoti ennen sotaa.

melässä asuen ja perunoita viljellen. Kalle ei kuitenkaan Tarvasjoella viihtynyt. Syksyllä 1945 hän myi Niemelän korjaamatta edes perunasatoa, jota Lapissa olisi välttämättä kaivattu ja matkasi Ivaloon tuoden hevosen mukanaan.

Kalle Lehtonen ei enää saanut kiinni elämästä. Rauhattomana hän kulki hevosellaan pitkin pitäjää, kunnes asettui nuoremman tyttärensä luokse asumaan. Hän sanoi tehneensä jo riittävästi työtä tämän maailman eteen. Ennen eloisasta, puheliaasta ja leikkisästä miehestä tuli hiljainen yksinolija. Runsaat lisäkilot rasittivat ennestään ylipainoista miestä. Hänen neljästä tyttärestään vanhin, Laura Paulavirta, ryhtyi miehineen jatkamaan

perinnettä perustamalla kaupan Ivaloon. Nyt jo nuorempi polvi jatkaa liikkettä ja Isäntä Lehtosen aloittamaa uraa.

Kalle Lehtonen kuoli 1949. Vasta hänen kuolemansa jälkeen saatiin Ivaloon yleisesti sähkö ja Lapin nousu alkoi. Isäntä Lehtonen oli elinaikanaan seudun tunnetuin persoonallisuus ja monet ovat ne jutut jotka ovat jääneet hänestä elämään niin Inarissa, kuin myös täällä hänen synnyinseudullaan. Erityisesti hänen nokkelaa viisuntekotaitoaan tilanteessa kuin tilanteessa monet muistavat. Jo nuoruudessa hän oli veljeltään pyytänyt tuhansiin noussutta velkaansa anteeksi virrensäkeistön sanoin Lapista lähettämässään kirjeessä. Ivalosta taas

oli tunnettu hänen talonsa rakentajista tekemä laulu, johon niinkuin muihinkin viisuihinsa, hän myös teki sävelet.

Hän ei vain itse laskenut leikkiä ja kompia, vaan arvosti nokkelia vastauksia. Kerrotaan, että hän kerran ollessaan matkoilla huoltamassa savottoja, ajoi erään savotan pihaan ja nousi reestä viedäkseen tuomisiansa koksille. Hän oli pukeutunut komeaan susiturkkiin ja jo lihonut suuri mies näytti turkissaan kuin suurelta heinähaasialta. Kämpän pihalla eräs pieni poikia poltteli tupakkaa eikä Kalle malttanut olla sanomatta:

– Taitaa tulla pahat ilmat kun on korsi porsaas suussa. Tuohonpa poika vastasi: – Niinpä taitaa, kun on kaikki tunkiotkin nahoilla vuorattu. Noin hyvää vastausta ei Kalle ollut odottanut ja kutsuikin pojan kanssaan kahville palkkioksi nokkeluudesta. Toisissa jutuissa taas kerrotaan, kuinka häntä erityisesti huvitti, jos ihmiset rahaa haluten tekivät jotain järjetöntä hänen ehdotuksestaan.

Jälkimaailma muistaa Kalle Lehtosen ennen kaikkea etevänä kauppiaina ja liikemiehenä. Hän oli perheelleen ja alaisilleen ehdoton auktoriteetti, jota jokaisen oli toteltava. Hän arvosti ja palkitsi aina ahkeruuden ja rehellisyyden. Valtavan laaja oli se ihmismäärä, joiden kanssa hän tuli tutuksi ja kävi kauppaa, niin etelässä kuin pohjoisessa.

Lyhyt Lapin keskipäivän hämärä oli jo vaihtunut yöksi, kun lopetimme Laina Lehtisen kanssa muistelemiset. Hän itsekin oli toiminut Törmäsessä pitkään miehensä kanssa kauppiaina ja postin hoitajana. Siinä sivussa oli kasvatettu kymmenen lasta. Paluumatkalla Saariselälle oli taas lumipyry yltynyt, tiellä kinokset kasvoivat ja tuntuilla ulisi tuuli. Täällä kaukana, ajattelin, eräs tarvasjoen mies löysi uuden kotiseudun ja teki elämäntyön, jota vieläkin muistellaan vuosikymmeniä hänen lähtönsä jälkeen.

Kalervo Mäkinen

Kalle Rantasen huumoria

Liikenne sota-aikana ja sodan jälkeen oli kovissa vaikeuksissa, kalustoa vähän ja huonoa, tiet kurjassa kunnossa, talvella tukossa lumiasteiden takia. Silloin oli myös monella alalla ja tavalla myyjän markkinat, niin myös linja-autoliikenteessä ostaja eli matkustaja oli tosi heikoilla. Elettiin auton kuljettajan ja matkustajankin joskus suorastaan sietokyvyn rajamailla. Vaan huumorilla oli sijansa silloinkin, kuljettaja voi esim. vähän heittäytyä leikkisäksi matkustajan kustannuksella, kuten tässä aion kertoa ja muistella. Someron linjalla oli autokuskina kohta sodan jälkeen ja taisi olla jo sota-aikanakin Kalle Rantanen niminen ”huuliveikko”. Hänen vuorollaan linja-autossa oli tosiaan tunnelmaa ja siitä muutama tarina.

Kovalla pakkasella oli mummo tien varressa ja pysäytti auton ja kysyi kuljettajalta nöyrimmästi. ”Kuulkaas kuljettaja, ettekös te voisi viedä minulta pikkuväsiä tuonne naapurikylään, jonne sen olen myynyt. Olen itsekseen ajatellut, että se menisi mukavasti tuolla auton takakopissa, kun on näin kovat pakkasetkin” päätteli mummo, ja lisäsi että olettehan niin kiltti. ”No jaa katsotaan sitten huomenna”, vastasi Rantanen, ”tuokaa väsiä vaan tien viereen huomenna samaan aikaan”. Tuli seuraava päivä ja linja-autokin, mummo oli tosiaan väsiänsä kanssa tien varressa kuten

Rantasen Kallen linja-auto on saapunut Turkuun.

pitikin. Mutta nyt pä tulikin pettymys, Rantanen ei tullut edes ulos kuskien paikalta, sanoi siitä vaan mummolle, ”nyt taisi tulla erehdys, en ollenkaan muistanut että olen luvannut jo aikaisemmin viedä tuosta naapurista hevosen.” Ovi vain kiinni ja matka jatkui. Mummo jäi siihen päivittelemään ja siunailemaan. Asia oli näet niin, ettei se ollutkaan mikään pikkuväsiä, vaan jo pikemminkin hieho, jonka autoon saaminen olisi ollut jo urakka sinänsä.

Forssan torilta Turkuun siitä aina päivittäin lähti tämä Rantasen ohjaama linjuri. Meneekö tämä auto suoraan Turkuun kysyttiin usein kuskilta ja joskus hän heittäytyi ilkikuriseksi ja sanaili tähän tapaan. ”Suoraan se ei mene mutta kun tarpeeks monta na-

vettaa kierretään, kai sinne lopulta saavutaan.” Mää tarkoitinkin vaan ettei tarvitsis vaihtaa autoa jatkoi matkustaja. Ei tarvitse, sanoo Rantanen, kyllä minä huolehdin näistä vaihteista. Kylmällä säällä joku matkustaja kysyy: kuulkaa kuljettaja mikäs täällä autossa oikein vetää, on ihanko jostain vetäis. Tähän kuljettaja vaan rauhalliseen tapansa, se on ihan oikea havainto, se on tämä moottori täällä kun vetää ja Luojan kiitos, että se vetää. Oli näet puukaasuaikea eikä se aina niin vaan vetänytään.

Eräs emäntä se usein riiteli Rantasen kanssa siitä, että se ottaa humalaisia takakoppiin. Emäntä oli tästä kovasti pahoillaan ja ennenkin purkanut tyytymättömyyttään. Kerrankin taas oltiin lähdössä iltapäivällä Fors-

san torilta kohden Turku. Siinä lähtöaikaa odotellessa kuljettaja istui jo paikallaan ja emäntä myös tutulla paikallaan auton etupenkillä. Takakopista kuului taas kovaa miesten juttelua ja naurua. Onkos teillä lupa kuljettaa humalaisia, kysyy emäntämme. Ei ole, vastaa Rantanen niin että jos emäntä on ottanut niin paras kai olisi poistua. Emäntä tuohtuu jo tosissaan ja menee etsimään torilta poliisia. Poliisi löytyykin ja kuuntelee muijan murheet, ilmestyy hetken päästä auton ovelle ja kysäisee kuskilta ”että missäs täällä nyt on niitä humalaisia. Ei hän vaan tiedä, sanoo Rantanen, mutta tuota emäntää tuossa etupenkillä hän vähän epäilee. Siellä takapenkillä miehet ryyppää pullosta vuron perään, puuskuttaa emäntä, olen katsonut peilistä. No poliisi kävelee pitkin käytävää sinne takakoppiin ja kysyy, mitäs te täällä oikein juotte, antakaa pullo tänne. Pullo työnnettiin poliisin käteen ja tämä sitä haisteli mutta totesi: tämähän on limonaatia. No niin sen pitäis ollakin, kun ne tuolla kioskillä ottaa panttia siitä pullosta niin kaadettiin se limonaati tähän eväspulloon. Limonaatia ne siellä vaan juovat sanoi poliisi ulos mennessään ja sai emännän peräänsä sillä hän huomasi että tässä olikin pieni jekku kuskilla. Hän olikin tämän järjestänyt ja sopinut etukäteen takapenkkiäisten kanssa.

Niilo Kujanpää